

ние още от основното училище, които ограничават възможностите на децата за обучение от много ранна възраст“ (Марушиакова 1992:92). Макар и да се ограничава само върху основните училища със засилено трудово обучение (ОУЗТО), това изследване поставя на дневен ред пагубната роля на образователната и училищната сегрегация на ромските деца в обособените ромски квартали. „На много места, където има специализирани „цигански училища“, родителите, особено от задните части на махалите, изказват мнение, че от такива училища изобщо няма нужда, по-добре било децата изобщо да не се учат“ (Марушиакова 1992:92).

За първи път обаче едва през 1995 г. в изследването си „Циганите в преходния период“ И. Томова хвърля по-цялостна светлина върху ситуацията с образованието на ромите у нас. На базата на това изследване беше издадена книга с едноименно заглавие, в която се появиха редица обективни данни и техният анализ върху етническата идентичност на ромите, демографската им характеристика, брак и семейство, хранене и здраве, жилищни и битови условия, икономическото им положение, отношението към тях в преходния период, както и проблемите около образованието им. За първи път науката за ромите в България се обогати с данни, които се оказаха в повечето случаи фундаментални.

И. Томова е посветила цяла глава от книгата си на образованието на ромите у нас. В началото тя прави кратка обективна ретроспекция за развитието му в миналото и преди всичко за времето от 1946 до 1989 година. В нея се разкрива, че до 1946 г. 81% от ромското население у нас е било неграмотно и последвалите усилия на държавата за ликвидиране на неграмотността през 50-те и 60-те години на XX век не дали желания резултат. И. Томова обаче не навлиза по-дълбоко в причините за „тихата съпротива на ромската общност“ (Томова 1995:57) срещу образователната система от това време. Точно в този период държавата, вместо да интегрира ромчетата между българските им връстници, започва да строи училища по ромските квартали на по-големите градове и да въвежда програмите за засилено трудово обучение. Така от това време системата на народната просвета унаследява един от най-тежките си проблеми – образователната и училищната сегрегация на ромските деца, която е етническа по своята същност.

Промените в образователната система след 1989 година насам и особено премахването на социалните придобивки, според авторката на изследването, най-отрицателно се отразяват върху ромските деца. Дори и издаването на справедливата по своята същност Наредба на МОН за преустройство на училищата със засилено трудово обучение в основни общообразователни училища със стандартна програма от 1992 г. също се отразява болезнено върху ромските деца (Томова 1995:58).

Тази наредба в интерес на истината така и не се изпълни навсякъде. Инициативни директори, вместо да преобразуват училищата си в основни общообразователни със стандартна учебна програма, предложиха и МОН им одобри учебни програми, в които засиленото обучение по професия се запази, но едновременно с това се удължи срокът на обучение с още една година (до девети клас), за да се покрият държавните образователни изисквания за стандартната общообразователна учебна програма. На практика агонията на училищата със засиленото трудово обуче-

До 1946 г. 81% от ромското население у нас е било неграмотно